

Motion till riksdagen

1988/89:Jo792

av Lars Svensson m. fl. (s)

Åtgärder mot markförsurningen i Västsverige

Miljösituationen i Västsverige är mycket allvarlig. Denna del av landet tillhör de värst drabbade.

Tillsammans med föroreningarna i havet är luftföroreningarna det dominerande problemet. En allvarlig följd av luftburna föroreningar i form av surt nedfall är den fortgående markförsurningen.

I en annan motion har vi pekat på vikten av konkreta åtgärder när det gäller trafikens miljöpåverkan.

I denna motion tar vi upp markförsurningens effekter på skogen och enskilda vattentäkter. Undersökningar visar att halterna av vissa tungmetaller och aluminium har ökat kraftigt i markvätskan. På sikt leder det till att såväl trädens rötter som grundvattnet skadas.

Skogsmarken

I södra och sydvästra Sverige har en allvarlig försurning av skogsmarken kunnat konstateras ända ner till ca 1 m djup. Det finns mätningar som visar att pH-värdet sjunkit med 0,5–2 enheter, dvs. marken har blivit upp till 100 gånger surare, under de senaste 30–50 åren.

Forskarna har också kunnat konstatera att skogsmarkens lättillgängliga förråd av för träden livsviktiga mineralnäringsämnen som kalium, kalcium och magnesium har minskat med ca 50 % i södra Sverige under de senaste 30–50 åren. Detta medför även att markens förmåga att genom naturlig vittring motsstå ytterligare surt nedfall har minskat drastiskt.

Via skogsstyrelsens övervakningsprogram för skogsskador har den s.k. ståndortskarteringen redovisat data om bl. a. skogsmarkens pH-värde i olika delar av landet. Nya data visar exempelvis att den procentuella andelen av skogsmarken med ett alarmerande lågt pH-värde i mineraljorden är väsentligt högre i södra Sverige än i norra. I inre delarna av västra Götaland har inte mindre än ca 38 % av den medelålders och äldre barrskogen pH-värden i rostjorden som är lägre än 4,4. Detta värde anses av markforskarna vara en kritisk nedre gräns när negativa effekter på såväl skogsproduktionen som miljön i övrigt inträffar.

Området där markförsurningen gått längst sammanfaller väl med det område i landet där det atmosfäriska nedfallet av svavel och kväve är som störst.

Det är således numera helt klarlagt att, förutom allvarliga skador på våra sjöar och vattendrag, har luftföroreningarna medfört en försurning av

skogsmarken. I södra och sydvästra Sverige har försurningen nått långt ner i mineraljorden. Detta är en oroande utveckling, som leder till näringsobalans i marken, skogsskador och tillväxtförluster, främst i samband med torrperioder. På sikt utgör detta ett allvarligt hot mot det skogspolitiska målet – en hög och uthållig skogsproduktion. Det ligger således såväl i den enskildes som i samhällets intresse att förhindra att denna hotbild blir verklighet.

På sikt kan denna utveckling endast förhindras genom att minska utsläppen av försurande ämnen till en nivå som naturen tål. Alla övriga åtgärder är av typen uppehållande försvar. Dessa måste dock användas nu, eftersom läget redan är allvarligt och det sannolikt kommer att ta lång tid innan utsläppen kommer ner till en acceptabel nivå.

Den enda möjligheten att på ett effektivt sätt åtgärda de mycket allvarliga störningarna i skogsmarken, som vi nu börjar få en bild av, är enligt vår mening att kalka (eventuellt i kombination med s.k. vitaliseringsgödsling).

Skogsmarkskalkning är en effektiv åtgärd för att motverka försurningen av mark och vatten. Markens struktur förbättras, pH-värde och basmättnadsgrad höjs. Med ökat pH följer en minskning av mängden utbytbar aluminium i marken, och därigenom minskar transporten till vattnen. Kalkens nedträngning i marken är långsam, ca 1 cm per år. Å andra sidan är den positiva effekten på markkemin långvarig (upp till 60 år).

Mot bakgrund av de oroande tecken på en tilltagande försurning i västra Sverige, som vi här beskrivit, pekar tyvärr mycket på att en skogsmarkskalkning i stor skala måste ske. I det läget måste vi bl.a. veta hur denna praktiskt kan genomföras. Ingen tid får förspillas när det gäller att utveckla en beredskap för kalkningsinsatser. Vi måste under de närmaste åren bygga upp kunskaper och erfarenheter om bl.a. hur en kalkning/vitaliseringsgödsling skall organiseras och genomföras för att bli så effektiv som möjligt samt utveckla en beredskapsplan inför en eventuell storskalig sådan verksamhet. Såväl skogsstyrelsen som naturvårdsverket har i olika sammanhang ingående motiverat en utvidgad försöksverksamhet.

Enligt vår mening bör medel för en sådan försöksverksamhet avsättas av regeringen inom ramen för det av miljöministern föreslagna beloppet (165 milj. kr) till "Åtgärder mot luftföroreningar och försurning".

Enskilda vattentäkter

På grund av försurningsläget i västra Sverige har skadorna på enskilda vattentäkter nått kritiska nivåer där t.o.m. grundvattnet skadats.

Statens naturvårdsverk bedriver sedan 1982 försöksverksamhet avseende grundvattnets försurning. Denna inkluderar bl.a. utprovning av metoder för att åtgärda surt grundvatten i vattentäkter. Under åren 1985–1988 har inom ramen för försöksverksamheten statliga bidrag utgått för att vidta åtgärder mot surt grundvatten i enskilda vattentäkter.

Naturvårdsverket har inte föreslagit en fortsatt statsbidragsgivning för nämnda ändamål. Enligt vad vi erfarit skall en utvärdering av verksamheten nu göras. Flera länsstyrelser har starkt kritiserat att statsbidrag inte längre utgår. Dessa anser att bidragen haft en effekt och att dessa även fortsättningsvis borde utgå parallellt med att utvärderingen äger rum.

Vi anser att länsstyrelsernas synpunkter är värda att beaktas. Nämnda utvärdering bör därför påskyndas av regeringen och frågan om statsbidrag ånyo prövas. Mot. 1988/89 Jo792

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att medel för utvidgad försöksverksamhet med skogsmarkskalkning avsätts inom ramen för anslag till "Åtgärder mot luftföroreningar och försurning",

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot surt grundvatten i enskilda vattentäkter.

Stockholm den 24 januari 1989

Lars Svensson (s)

Ingvar Johnsson (s)

Anders Nilsson (s)

Lennart Nilsson (s)

Inga-Britt Johansson (s)

Arne Kjörnsberg (s)